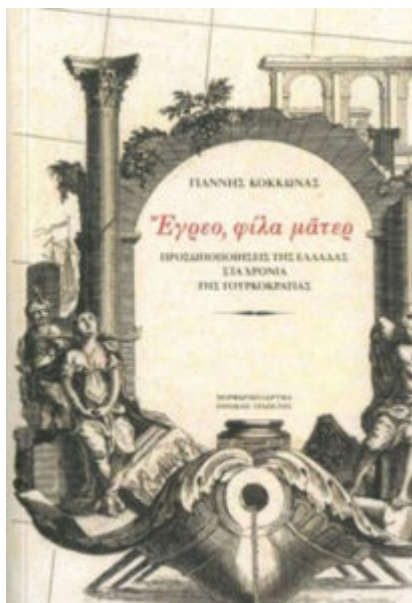

Έγρεο, φίλα μάτερ

istoria.gr/2018/12/04/ergeo-fila-mater/

Ioannis Karagiannis

December 4, 2018

Γιάννης Κόκκινας

Έγρεο, φίλα μάτερ

Προσωποποιήσεις της Ελλάδας στα χρόνια της Τουρκοκρατίας

Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2018, ΣΕΛ.: 235, ΤΙΜΗ: 16,00 €

Οι προσωποποιήσεις της Ελλάδας είναι όπως αποδεικνύεται πολύ παλιά υπόθεση. Ως φαίνεται η γεωγραφική περιοχή την οποία οι κάτοικοί της αποκαλούσαν Ελλάδα τον 5ο αιώνα π. Χ. ήταν η πρώτη «χώρα» του δυτικού κόσμου που προσωποποιήθηκε. Προφανώς ό,τι ονόμαζε «Ελλάδα» και «Ελληνικόν» ο Ηρόδοτος πήρε εκείνη την εποχή ανθρώπινη μορφή σε έργα Ελλήνων συγγραφέων και εικαστικών καλλιτεχνών. Αυτοί θέλησαν να εκφράσουν ένα πατριωτισμό που υπερέβαινε τον σεβασμό και την αφοσίωση στην πόλη-κράτος και αφορούσε το σύνολο της χώρας, της κατοικημένης από πληθυσμούς με συνείδηση κοινής καταγωγής, κοινή γλώσσα και κοινές λατρευτικές συνήθειες. Στη χριστιανική ύστερη αρχαιότητα και στα μεσαιωνικά χρόνια φαίνεται ότι κανένας δεν είχε λόγο να προσωποποιήσει την Ελλάδα.

Το πρώτο έργο τέχνης στο οποίο παραστάθηκε η Ελλάδα ως αιχμάλωτη γυναίκα, ένα μετάλλιο του 1480 γέννημα μιας συγκεκριμένης, ιδιαίτερης συγκυρίας, δημιουργήθηκε για να τιμηθεί ο Μωάμεθ ο Πορθητής. Η Ελλάδα με τη μορφή αλυσοδεμένης και ταλαιπωρημένης σκλάβας πρωτοπαρουσιάστηκε στα μέσα του 17ου αιώνα στη Γαλλία, την αντέγραψαν και οι Γερμανοί, συνοδεύοντάς την με διαφορετικό κείμενο. Στη Γαλλία επίσης, στις αρχές του 18ου αιώνα φιλοτεχνήθηκε η δεύτερη εικόνα που γνωρίζουμε να απεικονίζει την Ελλάδα σκλάβα.. Στη Γαλλία, τέλος, δημιουργήθηκε το 1801, με πρωτοβουλία του Κοραή, η πιο δραματική εικόνα με την Ελλάδα σκλάβα, πληγωμένη, ρακένδυτη και αλυσοδεμένη να απευθύνεται απαιτητική και αυστηρή στα τέκνα της, για να ζητήσει τη στράτευσή τους στην επιδίωξη του πιο ελκυστικού συλλογικού κοσμικού

στόχου της εποχής εκείνης, της εθνικής παλιγγενεσίας δηλαδή. Αντίγραφο της απεικόνισης αυτής κυκλοφόρησε ξανά στο Παρίσι μετά την κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης, τον Ιούλιο του 1821.

Το Έγρεο, φίλα μάτερ σημαίνει «Σήκω, αγαπημένη μητέρα», είναι ένα εύγλωττο για τους υποψιασμένους αλλά όχι προκλητικό σύνθημα, που το εμπνεύστηκαν από έναν στίχο της Οδύσσειας κάποιοι σκαπανείς της ελληνικής εθνικής ιδέας στις αρχές του 19ου αιώνα. Φυσικά, «αγαπημένη μητέρα» ήταν η Ελλάδα, που οι λίγοι αυτοί διανοούμενοι πίστευαν ότι μπορούσε πλέον, και έπρεπε, να αναστηθεί, στηριγμένη στις δικές της δυνάμεις.

Το βιβλίο του Γιάννη Κόκκωνα –Καθηγητή στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο–, αποτελεί καρπό της πρώτης συστηματικής προσπάθειας να εντοπιστούν, να παρουσιαστούν και να σχολιαστούν κείμενα και εικαστικά έργα της περιόδου που ονομάζουμε Τουρκοκρατία, κείμενα και έργα στα οποία η Ελλάδα παρουσιάστηκε προσωποποιημένη. Η προσωποποίηση έγινε προφανώς επειδή οι δημιουργοί των έργων αυτών, Έλληνες και ξένοι, θέλησαν να μιλήσουν στο κοινό τους παραστατικότερα για το παρελθόν, για το τότε παρόν ή για το προσδοκώμενο μέλλον της πάλαι ποτέ ένδοξης και στις μέρες τους πολιτικά υποταγμένης και πολιτιστικά καθυστερημένης χώρας, εκφράζοντας με διάφορα κίνητρα –πολιτικά πάντοτε στην ουσία τους –κρίσεις, εκτιμήσεις, προβλέψεις, ευχές, υποσχέσεις και προτροπές. Καλύπτεται το διάστημα 1464-1821, προτάσσεται ωστόσο και μια επισκόπηση των προσωποποιήσεων της Αρχαίας Ελλάδας, από τον 5ο π.Χ. ως τον 2ο μ.Χ. αιώνα.